

Annika Mullaart Ed
046-359 4957
annika.mullaarted@lund.se

Juridisk vägledning angående arbetet med ordningsregler och disciplinära åtgärder i gymnasie- och gymnasiesärskolan

Syftet med vägledningen

Syftet med denna vägledning är att informera om gällande regelverk samt redovisa överenskomna rutiner för arbetet med att säkerställa en korrekt och likvärdig tillämpning av lagstiftningen rörande ordningsregler och disciplinära åtgärder och därmed bidra till en god skolmiljö. Vägledningen har tagits fram av Utbildningskansliets jurist på uppdrag av Utbildningsnämndens ordförande och efter samråd med Utbildningsförvaltningens ledningsgrupp.

Bestämmelser och praxis

Denna vägledning bygger på skollagens bestämmelser i kapitel 5 om ordningsregler och disciplinära åtgärder, proposition 2009/10:165, den juridiska rådgivningsbyrå JP-infonets analyser samt Skolinspektionens praxis.

Observera att rektorn, där så är möjligt enligt lagstiftningen, kan ha delegerat vissa uppgifter och beslut och att det därför kan vara biträdande rektorn eller annan utsedd personal som handlägger uppgifter där rektorn nedan anges som ansvarig.

Enligt ett pressmeddelande från utbildningsministern i mars 2019 införs under hösten 2019 regelförändringar inom detta område. Regeringen ska ta bland annat fram en nationell plan för trygghet och studiero och införa mobilförbud under lektionstid för att öka elevernas fokus på undervisningen. Regeringen vill även ta krafttag mot hot och våld i skolan – inte minst det som riktas mot lärare – genom att bland annat göra det enklare att omplacera eller stänga av elever.

Utbildningskansliet bevakar regeringens arbete och uppdaterar innehållet i denna skrivelse när ändringar som påverkar innehållet i skrivelsen har beslutats.

Rutiner för det förebyggande arbetet vid gymnasieskolorna i Lund

- Skolmiljön på skolorna ska präglas av trygghet och studiero och det *förebyggande arbetet* för att åstadkomma detta är centralt.
- Vid varje skola ska *ordningsregler* tas fram tillsammans med eleverna. Samtliga elever på skolan ska ges möjlighet att vara delaktiga och ha insyn i arbetet med att ta fram ordningsreglerna och elevernas synpunkter ska i så hög utsträckning som möjligt beaktas. Elevhälsan ska konsulteras innan beslut fattas om ordningsreglerna. Det är dock rektorn som, efter samråd med personalen, bestämmer vilka ordningsregler som ska gälla på skolan.
- Skolans ordningsregler ska bygga på identifierade behov och, för att elever inte ska behöva förhålla sig till olika uppsättningar regler, i så hög utsträckning som möjligt vara likalydande. Det är dock tillåtet att utforma specifika ordningsregler för ett program eller en klass om en kartläggning visar att det finns ett behov av detta.

- Ordningsreglerna ska revideras en gång per läsår men ska vid behov också justeras däremellan. Justeringar ska t ex ske när rektor och personal noterar att befintliga ordningsregler inte längre är ändamålsenliga för att komma till rätta med brister i skolmiljön. Vid revideringen ska elever, personal samt elevhälsan medverka.
- Elevernas vårdnadshavare ska informeras om gällande ordningsregler.
- Åtgärder vidtas för att säkerställa att personalen på respektive gymnasieskola har ett *gemensamt förhållningssätt* när elever inte följer ordningsreglerna. Vid varje skola ska tid kontinuerligt avsättas för lärarna att tillsammans med rektorn diskutera ordningsreglerna och säkerställa samsyn samt att personal har det stöd som behövs för att upprätthålla en god skolmiljö. Elevhälsan ska medverka i detta arbete.
- Nyanställda lärare på skolan ska ges en genomgång av ordningsreglerna i samband med sin introduktion.
- På skolorna genomförs, utöver det värdegrundsarbete som bedrivs inom ramen för undervisningen, ett *förebyggande värdegrundsarbete* utifrån de värdegrundsproblem som kan finnas på respektive gymnasieskola. Behovet av specifika förebyggande värdegrundsinsatser kartläggs varje termin och sådana insatser genomförs också när rektorn på annat sätt får information om problem på skolan som handlar om brister i elevernas värdegrund. Vid beslut om sådana värdegrundsinsatser konsulteras elevhälsan. Revidering av ordningsreglerna övervägs.

Information om regelverket rörande disciplinära åtgärder

- När de förebyggande åtgärderna inte räcker för att upprätthålla en god skolmiljö, använder skolorna skollagens bestämmelser om disciplinära och andra särskilda åtgärder. Dessa regler är *exklusiva*, dvs inga andra former av disciplinära åtgärder får tillämpas.
- Alla lärare på skolorna ska ges utbildning om regelverket rörande disciplinära åtgärder. Övrig personal på skolorna ska informeras om hur de ska agera vid incidenter men bestämmelserna om disciplinära åtgärder riktar sig enbart till rektorer och lärare.
- Följande förhållningsregler gäller:
 - ✓ En disciplinär åtgärd får aldrig vidtas som bestraffning utan enbart för att *förbättra elevens framtida uppträdande*.
 - ✓ En *proportionalitetsprincip* gäller som medför att en åtgärd bara får genomföras om den står i rimlig proportion till sitt syfte och till omständigheterna i övrigt. Det är därför viktigt att en bedömning görs i varje enskilt fall och att rektorn och lärare väljer den minst ingripande åtgärd som bedöms vara tillräcklig för att komma tillrätta med ett oönskat beteende.
 - ✓ När disciplinära åtgärder används har gymnasieskolorna i Lunds kommun bifogad checklista som stöd för bedömning och handläggning.

Vilka är de disciplinära åtgärderna?

I en *akut situation* får rektor och lärare vidta de **omedelbara och tillfälliga åtgärder** som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero *eller* för att komma tillrätta

med en elevs ordningsstörande beteende. Här avses ingripanden under en *kort och begränsad tid*. De åtgärder som kan vidtas är exempelvis tillrättavisningar eller omflyttningar i klassrummet för att sära på elever som bråkar eller skadar egendom.

Vidare kan följande disciplinära åtgärder användas:

1. **Utvisning och kvarsittning:** om en elev stör undervisningen eller på annat sätt uppträder olämpligt och eleven inte ändrar sitt beteende efter tillsägelse från läraren.
 - **Utvisning** får ske för högst återstoden av ett undervisningspass.
 - **Kvarsittning** får ske en timme efter skoldagens slut eller en timme innan undervisningen börjar. Under denna tid anses eleven ta igen förlorad undervisningstid.

2. **Omhändertagande av föremål:** om en elev använder ett föremål på ett sätt som är störande för utbildningen *eller* har ett föremål som kan utgöra en fara för säkerheten.
 - Störningsmomenten kan naturligtvis variera, till exempel kan en mobiltelefon användas på olika sätt: för samtal, fotografering, uppkoppling mot internet, hantering av textmeddelanden. Det kan även röra sig betydelselösa föremål, exempelvis en pinne eller sten, som en elev använder på ett störande sätt. Avgörande för om ett omhändertagande får ske är om verksamheten i skolan störs.
 - Föremål som redan i sig utgör en fara för säkerheten i skolverksamheten avser till exempel fyrverkeripjäser eller kemikalier. Men det kan också handla om föremål som endast genom ett förmodat användningssätt kan utgöra en fara för säkerheten såsom t ex knivar, verktyg eller berusningsmedel. Med stöd av bestämmelsen får även föremål som ligger på bänkar, hyllor, stolar etc. omhändertas. Det måste dock kunna antas att föremålet tillhör någon elev, eftersom bestämmelserna inte ger rektorer och lärare rätt att omhänderta föremål från hantverkare, besökare osv.
 - Föremålet ska i normalfallet återlämnas till eleven senast vid skoldagens slut.
 - Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som kan omhändertas enligt ovan eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte lämna tillbaka det, behöver föremålet inte lämnas tillbaka förrän vårdnadshavarna har informerats. Hur återlämnandet ska arrangeras blir i denna situation en fråga för vårdnadshavaren att ta ställning till. Ett omhändertagande får i dessa fall inte bestå längre än till och med den fjärde dagen efter dagen för omhändertagandet. En sådan dag kan inträffa under en helgdag. Skolorna måste därför ha ett bevakningssystem så att återlämnanden vid behov kan göras före långhelger och annat.
 - Omhändertagandet ska dokumenteras skriftligt, om inte föremålet återlämnas senast vid lektionens slut.
 - Med lektioner jämställs andra aktiviteter i utbildningssyfte, till exempel studiebesök och friluftsdagar. Om det blir aktuellt med ett omhändertagande under raster och håltimmar måste omhändertagandet dokumenteras om föremålet inte återlämnas senast när utbildningsmomentet återupptas.
 - Om föremålet typiskt sett är farligt eller om det kan bli förverkat enligt vissa bestämmelser i strafflagstiftningen (36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotikastrafflagen, 5 § lagen om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, 5 § lagen om förbud mot vissa dopningsmedel, 9 kap 5 § vapenlagen eller 5 § lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor) krävs det inte att föremålet tagits med till

skolan vid upprepade tillfällen. Vårdnadshavaren ska kontaktas redan vid första tillfället.

- Om föremålet kan bli förverkat (t.ex. knivar, vapen, narkotika) ska rektorn dessutom skyndsamt anmäla omhändertagandet till polisen. Att anmälan till polisen ska ske skyndsamt innebär att den ska göras omgående. I dessa situationer får omhändertagandet bestå till dess att frågan om föremålet ska tas i beslag har prövats, vilket görs av polis eller åklagare. Det ankommer alltså inte på skolpersonalen att ta ställning till ett eventuellt återlämnade av föremål där innehavet är kriminaliserat.
- Den som tvångsvis har omhändertagit egendom anses enligt rättspraxis ha ett ansvar för att egendomen inte skadas, så kallad vårdplikt.
- I förarbetena betonas att om eleverna i förebyggande syfte ges möjlighet att lämna ifrån sig till exempel mobiltelefoner i samband med lektionspassets början är detta inte att betrakta som ett omhändertagande från skolans sida, eftersom ett sådant överlämnande sker på frivillig grund.

Hur omhändertagandet får gå till

- En viktig begränsning av regeln att den inte ger den som ska omhänderta ett föremål rätt att göra *kroppsvisitationer*. Detta medför att föremål som är dolda i kläder och väskor inte kan omhändertas, om inte eleven medverkar till omhändertagandet genom att ta fram föremålet i fråga. Det säger sig självt att det kan uppstå vissa gränsdragningsproblem. I propositionen belyser regeringen denna problematik. Där sägs att även om eleven håller det störande föremålet i handen så ska läraren kunna ta föremålet från eleven för att kunna genomföra ett omhändertagande, men det får inte förekomma något rättsstridigt våld, tvång eller hot. Om det klart framgår att eleven fysiskt motsätter sig ett omhändertagande måste det alltså avbrytas.
 - Likaså berörs i propositionen vad som gäller beträffande föremål som enbart delvis förvaras i klädesplagg, till exempel om en elev lyssnar på en mp3-spelare som förvaras i fickan. För att ett omhändertagande ska kunna göras i en sådan situation gäller att åtgärden kan genomföras på ett sätt som innebär att någon undersökning av kläder eller väskor etcetera inte äger rum.
 - Ett *elevskåp* kan normalt genomsökas om det finns anledning att tro att ett föremål som används störande eller utgör en fara för säkerheten på skolan har placerats där. Dessa utrymmen anses inte som privata utan har vanligtvis ställts till elevernas förfogande för förvaring av böcker och andra för skolarbetet nödvändiga hjälpmedel. Eventuella väskor som förvaras i skåpen får dock inte öppnas.
3. *Efter en utredning* kan rektorn även besluta om **skriftlig varning, tillfällig placering i annan klass, tillfällig placering i annan skolenhet** samt **avstängning från delar av eller hela utbildningen**.
- En **skriftlig varning** ska innehålla information om vilka åtgärder som kan komma att vidtas om inte eleven ändrar sitt beteende.
 - **Tillfällig placering i annan klass** kan beslutas om andra åtgärder inte varit tillräckliga eller om det är nödvändigt för att andra elever ska ges trygghet och studiero. Vårdnadshavarna ska informeras om beslutet.

- **Tillfällig placering vid annan skolenhet** får beslutas om det inte anses vara tillräckligt eller inte är möjligt att omplacera eleven i fråga på den egna skolenheten. Detta beslut ska fattas gemensamt med rektorn vid den mottagande enheten. Vårdnadshavarna ska informeras innan omplaceringen genomförs.
- Omplacering får ske *högst två veckor* om det inte finns synnerliga skäl för att omplaceringen ska vara längre tid och aldrig pågå längre tid än *fyra veckor*.
- Med stöd av regeln i 5 kap. 6 § skollagen om rektors och lärares allmänna befogenheter kan omplacering ske utan att någon utredning har gjorts, om situationen är akut.

När får beslut fattas om avstängning av en elev i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan?

- Om en elev vid upprepade tillfällen stört ordningen, uppträtt olämpligt eller om eleven gjort sig skyldig till en allvarigare förseelse *ska rektorn se till att saken utreds*. Samråd ska ske med elevens vårdnadshavare.
Här behöver rektorn också ta ställning till om det finns anledning att *utreda elevens eventuella behov av särskilt stöd*. Utifrån vad utredningen visar ska rektorn se till att åtgärder vidtas för att få eleven att ändra sitt beteende. Det kan t ex vara att tilldela eleven en skriftlig varning, ge eleven stöd i undervisningen eller annat stöd om eleven behöver det. (OBS dock att det inte är ok att besluta om stödåtgärder som en disciplinär åtgärd).
- Avstängning är en yttersta åtgärd som enbart får användas när andra åtgärder bedöms vara otillräckliga (andra åtgärder behöver dock inte ha prövats). Det är viktigt att komma ihåg att en elev som är skyldig eller misstänks vara skyldig till en förseelse kan vara i stort behov av stöd och hjälp och att eleven, oavsett hur det går med den disciplinära åtgärden, förr eller senare ska välkomnas tillbaka till skolan. Då avstängning är en mycket ingripande åtgärd uppställs ett antal villkor för att förhindra förhastade beslut;
- *Huvudmannen* får besluta att helt eller delvis stänga av en elev om:
 - 1) Eleven med hjälp av otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper,
 - 2) Eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande
 - 3) Eleven utsätter annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling
 - 4) Elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers trygghet och studiero.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

- Om någon/några av punkterna 1 – 4 ovan är tillämpliga och det bedöms *nödvändigt med hänsyn till elevernas trygghet och studiero* får **rektorn** besluta om *omedelbar* avstängning. Rektorns beslutanderätt får inte delegeras.
- Innan huvudman eller rektor beslutar om avstängning ska eleven och elevens vårdnadshavare *ges tillfälle att yttra sig*.
- Om eleven är under 18 år ska samråd ske med *socialnämnden* innan beslut fattas.

Huvudmannens beslut om avstängning:

- *Huvudmannens beslut* om avstängning får som huvudregel inte avse längre tid än två veckor under ett kalenderår.
- Avstängningen får förlängas om syftet med en kortare avstängningstid inte har uppnåtts eller om det av annan anledning bedöms som nödvändigt med hänsyn till elevens uppträdande.

Ett beslut om avstängning får max avse återstoden av pågående kalenderhalvår och ytterligare tre kalenderhalvår.

Rektorns beslut om omedelbar avstängning:

- *Rektorns beslut om omedelbar avstängning gäller till dess huvudmannen har prövat saken och får som huvudregel inte avse längre tid än en vecka.*
- *Om huvudmannens beslut inte kan avvaktas med hänsyn till andra personers säkerhet får rektors beslut förlängas i ytterligare en vecka.*
- *Rektorn ska informera huvudmannen när hen fattat beslut om omedelbar avstängning.*
- *Om eleven är under 18 år ska socialnämnden informeras om beslut om omedelbar avstängning.*

Avstängning från viss utbildning med praktiska inslag:

- *Om det i utbildningen ingår praktik eller om delar av utbildningen är arbetsplatsförlagd och det är uppenbart olämpligt att en elev deltar i den praktiska delen får huvudmannen besluta att stänga av eleven.*
- *Huvudmannen får besluta att avstängningen ska gälla omedelbart.*
- *Om det kan antas att förutsättningarna för avstängning är uppfyllda och det är nödvändigt på grund av brådskande omständigheter får rektorn besluta om omedelbar avstängning. Rektorns beslut får inte delegeras vidare. Rektorns befogenhet ska utnyttjas i rena undantagsfall och bestämmelsen tillämpas restriktivt.*
- *Innan huvudman eller rektorn beslutar om avstängning ska eleven och elevens vårdnadshavare ges tillfälle att yttra sig.*
- *Om eleven är under 18 år ska samråd ske med socialnämnden innan beslut fattas.*
- *Huvudmannens beslut om avstängning ska avse viss tid eller gälla utan tidsbegränsning.*
- *Rektorns beslut om omedelbar avstängning gäller till dess huvudmannen har prövat saken och får inte avse längre tid än en vecka.*
- *Om huvudmannens beslut inte kan avvaktas med hänsyn till andra personers säkerhet, får rektors beslut förlängas med ytterligare en vecka.*
- *Rektorn ska informera huvudmannen när hen fattat beslut om omedelbar avstängning.*
- *Om eleven är under 18 år ska socialnämnden informeras om beslut om omedelbar avstängning.*

Överklagande:

- *Huvudmannens och rektorns beslut enligt ovan kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol och behöver därför förses med en förklaring om vad som gäller om man vill överklaga.*